

EVS b. HAVLİ

(أوس بن خولى)

Ebû Leylâ Evs b. Havlî
b. Abdillâh el-Ensârî el-Hazrecî
(ö. 35/655 [?])

Sahâbî.

Annesi Cemîle bint Übey, münafıklığı ile meşhur Abdullah b. Übey b. Selûl'ün kardeşidir. İslâm'ın ilk yıllarında okuma yazma bilen az saydaki sahâbilerden biri olan Evs Hz. Peygamber'in vahiy kâtiplerindendi. İyi yüzmeye ve ok atmadaki maharetiyle de bilinirdi. Başta Bedir, Uhud ve Hendek gazveleri olmak üzere Hz. Peygamber'in katıldığı bütün savaşlarda bulundu. Hicretten sonra Resûl-i Ekrem onunla muhacirlerden Şücâ' b. Vehb el-Esedî arasında kardeşlik bağı (muâhât*) kurdu. Evs'in Hz. Ömer'le kardeş yapıldığı ve Resûlullah'ın meclisinde onunla gün aşırı nöbetleşe kalarak olup biten hadiseleri ve yeni bilgileri birbirlerine anlattıkları da rivayet edilmektedir (İbn Beşkûvâl, II, 603). Umretül-kazâ seferinde Kureysîliler'in muhtemel bir saldırısını önlemek için görevlendirilen 200 askerin başına Hz. Peygamber'in Evs'i getirmesi onun iyi bir savaşçı olduğunu göstermektedir. Evs b. Havlî Hz. Peygamber'in naaşının yıkanması, kefenlenmesi ve defnedilmesi işine ensarı temsilen bizzat katılmıştır.

Kaynaklarda, Evs b. Havlî'nin Hz. Osman'ın şehid edilmesinden önce Medine'de vefat ettiği belirtilmekte, fakat kesin bir tarih verilmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 260; İbn Mâce, "Cenâ'iz", 65; İbn Sa'd, eṭ-Ṭabaḳât, III, 542-543; İbn Abdülber, el-İstî'âb, I, 77-78; İbn Beşkûvâl, Ğavâmiżü'l-esmâ' i'l-mübheme (nşr. İzzeddin Ali Seyyid — Muhammed Kemâleddin İzzeddin), Beyrut 1987, II, 602-603; İbnü'l-Esrî, Üsdü'l-ğâbe, I, 170; a.mlf., el-Lübâb, I, 471; İbn Hacer, el-İşâbe, I, 84; M. Mustafa el-Azamî, Küttâbü'n-nebî, Riyad 1401/1981, s. 46-47.

MEHMET ALİ SÖNMEZ

EVS b. SÂMİT

(أوس بن الصامت)

Karısı Havle bint Mâlik'i boşamaya kalkması üzerine zihâr* âyetinin inmesine sebep olan sahâbî
(bk. HAVLE bint MÂLİK).

EVSÂFÜ'İ-EŞRÂF

(أوصاف الأشراف)

Nasîrüddîn-i Tûsî'nin
(ö. 672/1274)
sülûkün merhalelerini anlatan
Farsça tasavvufî ve ahlâkî risâlesi.

Müellif bu risâlesini, meşhur eseri *Aḫ-lâḳ-ı Nâsırî*'den daha sonra Şemseddin Muhammed b. Muhammed el-Cüveynî'nin isteği üzerine kaleme almıştır. *Evsâf-ü'l-eşrâf*, bir münâcât ve kısa bir önsözden sonra altı bölüme (bab) ayrılmış, ilk beş bölüm de kendi içinde altı kısma (fasıl) bölünmüştür. Tûsî her fasla konuyla ilgili bir âyetle başlar, daha sonra o faslın konusu olan terimin tarifini verir ve açıklamasını yapar. Ona göre insan başkalarına muhtaç olduğu için eksik bir varlıktır. Bu durumu bilen insanda eksikliğini telâfi ve kendini olgunlaştırma meylî doğar. Kişinin olgunluğa ulaşabilmesi için mutasavvıfların "sülûk" dedikleri faaliyete girişmesi zorunludur. Bunu yapmak isteyen kimseye altı şey gereklidir.

Her biri ayrı bir bölümde incelenen bu altı şartın ilki sülûke başlamaktır. Bu bölüm, bunun için mecburi olan iman, sebat, niyet, sıdk, Allah'a dönüş ve ihlâs alt başlıklarını ihtiva eder. İkinci bölüm, sâlikî yolundan alıkoyacak engelleri ortadan kaldırmaya dairdir. Bu bölüm tövbe, zühd, fakr, riyâzet, nefis muhasebesi ve takvâ konularına ayrılmıştır. Üçüncü bölüm sülûkün mahiyeti ve sâlikin bu durumdaki halleriyle ilgili olup halvet, tefekkür, havf, recâ, sabır ve şükür alt başlıklarından meydana gelmiştir. Dördüncü bölümün konusu sülûk sırasında sâlikte meydana gelen hallerdir; irade, şevk, muhabbet, mârifet, yakîn ve sükûn alt başlıklarını içine alır. Beşinci bölüm ilâhî yolculuğun sonunda ulaşılan haller hakkında olup tevekkül, rızâ, teslimiyet, tevhid, ittihâd ve vahdet konularını ihtiva eder. Altıncı bölümde sülûkün son basamağı olan fenâ maka-

mi anlatılır. Fenâ son makam olduğu için bu bab alt bölümlere ayrılmamıştır.

Sade bir dille kaleme alınan *Evsâf-ü'l-eşrâf*'in İran'da ve İran dışında bazıları eksik altmışa yakın yazma nüshası bilinmektedir. İlk defa taş basması olarak neşredilen (Tahran 1226) eser, daha sonra üçü Bombay, biri Berlin, diğerleri Tahran'da olmak üzere on defa basılmıştır. Baskıları içinde en iyisi, İmâdü'l-küttâb Mirza Hüseyin Han Sayfî'nin hattıyla olan nüshanın faksimile neşridir (Tahran 1345 hş./1966). Seyyid Nasrullah Takavî tarafından hazırlanan bu neşir, Muhammed Müderrisî'nin bazı Avrupalı filozofların ahlâk görüşlerine de yer veren yirmi bir sayfalık bir önsözle eserin Muhammed b. Alî-i Cürçânî tarafından yapılmış Arapça tercümesini de ihtiva etmektedir. Eseri daha sonra Necîb Mâyil-i Herevî üç nüshasını esas alarak yayımlamışsa da (Meşhed 1361/1981) Seyyid Nasrullah Takavî neşri hâlâ önemini korumaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nasîrüddîn-i Tûsî, *Evsâf-ü'l-eşrâf*, Tahran 1345 hş./1966; Münzevî, *Fihrist*, II/1, s. 1057-1059; Hânâbâ, *Fihrist*, I, 403-404; Kâsımzâde-i İrânşehr, "Evsâf-ü'l-eşrâf", *İlm ü Hüner*, Urdîbihişt 1307 hş., s. 43-44; G. M. Wickens, "Awşâf al-Aşrâf", *Elr*, III, 122.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

EVSAT

(أوسط)

Türk mûsikisi usullerinden.

Arapça'da "bir şeyin ortası" anlamına gelen kelime dinî mûsikide en çok kullanılan usullerden birinin adıdır. Yirmi altı zamanlı ve on üç vuruşlu bir büyük usuldür. İçerisinde Türk aksağı bulunan iki usulden biri olması önemli bir özelliğidir. Bir Türk aksağı, iki sofyan ve yine bir Türk aksağı, iki sofyanın birleşmesinden meydana gelmiştir. 26/8'lik birinci ve 26/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bu mertebelerin şematik gösterilişi şöyledir:

Başta tevşihler ve cumhur ilâhileri olmak üzere beste ve şarkılarda çok kullanılan bu usulle ölçülmüş bazı peşrevlere de rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 108-112, 114-116; Özkan, *TMNC*, s. 657-658; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 125-126; Sadeddin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 346 (1978), s. 16.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

EVTÂD

(أوتاد)

Dört yönde bulduklarına ve buralardaki yerleri koruduklarına inanılan dört büyük velîyi ifade etmek için kullanılan tasavvuf terimi
(bk. RİCÂLÜ'İ-GAYB).

EVTÂS

(أوطاس)

Huneyn Gazvesi'nde müşriklerin savaştan önce toplandıkları ve savaşın son merhalesinin cereyan ettiği vadi.
(bk. HUNEYN GAZVESİ).

EVVÂBİN NAMAZI

Akşam namazından sonra veya kuşluk vaktinde kılınan nâfile namaz.

Evvâbîn kelimesi "dönen, Allah'a yönelen, tövbe eden" anlamındaki evvâbın çoğuludur. Kur'an-ı Kerim'de beş yerde tekil (Sâd 38/17, 19, 30, 44; Kâf 50/32), bir yerde de çoğul (el-İsrâ 17/25) şekliyle geçen bu kelime ile eski peygamberlerin ve salih kulların her zaman Allah'a yöneldikleri, tövbe edip O'na döndükleri anlatılır. Kelime bazı hadislerde de tekil ve çoğul olarak yer almakta ve benzeri anlamlar taşımaktadır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "evvâb" md.). Yukarıdaki âyetler arasında özellikle İsrâ sûresinde geçen evvâbîn kelimesi müfessirler tarafından "günah işlediğinde derhal tövbe edip Allah'a yönelen, Allah'a itaat ederek hayır işleyen kimseler" şeklinde açıklanmıştır.

Hz. Peygamber'den ve ashaptan, akşam namazından sonra nâfile namaz kılmayı teşvik eden hadisler rivayet edilir. Bunlar arasında, akşam namazından sonra kılınan altı rek'at nâfile namazın on iki yıllık ibadete denk olduğu, bu nama-

zı kılan kimsenin günahlarının deniz köpüğü kadar çok olsa da bağışlanacağı, akşam namazından sonra dört rek'at daha kılan kişinin cennetle ödüllendirileceği, onun Kadir gecesini ihya etmiş gibi ecir alacağı, yine bu vakitte yirmi (diğer bir rivayette on) rek'at namaz kılan kimse için Allah'ın cennette bir köşk inşa edeceği şeklinde özendirici hadisler sayılabilir (bk. İbn Mâce, "İkâme", 185; Tirmizî, "Mevâkîtü's-şalât", 204; Heysemî, II, 229-230; Şevkânî, III, 62-64). Ancak bu hadislerin hemen hemen tamamı muhaddisler tarafından sened itibarıyla zayıf görülmüştür. Muhammed b. Münke-dir'in rivayet ettiği bir başka hadiste de Hz. Peygamber'in rek'at sayısı belirtmeden akşam ile yatsı arasında kılınan bu namazı "evvâbîn namazı" (salâtü'l-evvâbîn) olarak vasıflandırdığı görülür (Abdullah b. Mübârek, s. 445, 453; Muttakî el-Hindî, VII, 388). Ancak hadiste, bu nâfile namaza isim verilmesinden ziyade söz konusu namazın Kur'an'da evvâbîn diye nitelendirilen salih kulların namazı grubunda sayılacağını belirten bir övgü dile getirilmiştir. Birçok sahâbînin de akşam namazından sonra kılınan nâfile namaz hakkında teşviklerde bulunduğu, Abdullah b. Amr'ın bunu evvâbîn namazı olarak adlandırdığı (Abdullah b. Mübârek, s. 445), hatta bazı sahâbîlerin, Kur'an'da gece ibadetinden övgüyle söz eden âyetlerin (Âl-i İmrân 3/113; es-Secde 32/16; ez-Zâriyât 51/17; el-Müzzemmil 73/6) bu namazı da içerdiği görüşünde olduğu nakledilir (Abdürrezzâk es-San'ânî, III, 44; Şevkânî, III, 62-64).

Literatürde yer alan bu tür rivayetler hadis tekniği açısından zayıf da olsa netice itibarıyla daha fazla ibadet etmeye teşvik ettiği müslümanlar tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Akşam namazının ardından kılınan bu nâfile namaz daha çok sahâbe ve tâbiine ait evvâbîn namazı adlandırılmasıyla meşhur olmuş, bedenî ibadetlerin kişilerin dindarlığı ve Allah'a kulluğu hususunda önemli bir ölçü kabul edilip ön planda tutulduğu sonraki dönem irşad ve mev'iza kitaplarında da diğer nâfile namazlar gibi özel bir teşvik gördüğünden müslümanlar arasında belli derecede yaygınlık kazanmıştır.

Fıkıh mezheplerinin ağırlıklı görüşü, evvâbîn namazının akşam namazından sonra altı rek'at olarak kılınacağı şeklindeyse de akşam namazının farzından sonra kılınan iki rek'at müekked sünne-

tin bu namaza dahil olup olmadığı tartışmalıdır. Hanefî mezhebinde her iki görüş de vardır. Evvâbîn namazı Mâlikîler'e göre altı, Hanbelîler'e göre dört rek'attır. Hanbelîler, bazı Hanefî fakihleri gibi akşam namazının iki rek'atlık müekked sünnetiyle ardından kılınacak dört rek'atlık mendup namazı ayrı mütalaa ederler. Şâfî mezhebinde ise evvâbîn namazının yirmi rek'at kılınacağı yönündeki rivayetlerin yanı sıra bunun altı, dört, hatta iki rek'at olduğuna dair rivayetler de vardır. Gazzâlî, akşam ile yatsı namazları arasında altı rek'at namaz kılmanın müekked sünnet olduğunu söyler (*İhyâ*, I, 260). Ancak fakihler, akşam namazının müekked sünnetinin iki rek'at olduğunda hemen hemen görüş birliği içinde bulunduğu evvâbîn namazının gayri müekked sünnet veya mendup bir ibadet olarak mütalaa edilmesi gerekir. Esasen klasik dönem fıkıh kitaplarının bir kısmında böyle bir namazdan hiç söz edilmezken diğer bir kısmında evvâbîn adlandırılması yapılmadan bu namaza diğer nâfile namazlar arasında yer verilmiştir.

Evvâbîn namazının kılınış şekline gelince, Hanefîler'in dışındaki üç mezhebe göre gece kılınan nâfile namazlar gibi iki rek'atta bir selâm verilir. Hanefî mezhebine göre ise bu şekil daha faziletli olmakla birlikte evvâbîn namazı altı rek'atta bir selâmla veya dört ve iki rek'at halinde iki selâmla da kılınabilir.

Akşamın farzından sonra kılınan nâfile namaz için bazı mürsel ve zayıf hadislerde evvâbîn tabirinin yer almasına karşılık sahih bazı rivayetlerde bu tabirin sabahla öğle arasında kılınan kuşluk (duhâ) namazıyla ilgili olarak zikredildiği görülür (*Müsned*, IV, 366, 367, 372; Dârimî, "Şalât", 153; Müslim, "Müsâfirîn", 143, 144). Ancak Hatîb eş-Şirbînî, İbn Hacer el-Heytemî ve Şevkânî gibi âlimler, bu durumun her iki namaz için de evvâbîn tabirinin kullanılmasına engel teşkil etmediğini söylemişlerdir.

Başta İsrâ sûresindeki âyet (17/25) olmak üzere Kur'an-ı Kerim'de yer alan evvâbîn kelimelerinin evvâbîn namazıyla doğrudan bir ilgisi bulunmamasıyla birlikte bu namazın övgüye değer vasıflara sahip insanlara izâfe edilmesi bir teşvik unsuru olarak görülmelidir. Öte yandan evvâbîn namazının meşruiyeti konusunda delil kabul edilen rivayetlerin hadis tekniği açısından zayıf bulunmaları yanında bu nâfile namaz için vaad